

O ȚARĂ SE CONSTRUIEȘTE ZI DE ZI

ADRIAN CIOROIANU

*Cea mai frumoasă poveste
vol. III*

România la începutul Marelui Război

O rimă din copilăria noastră, a tuturor celor care citiți aici, spunea că pe 15 iunie, în fiecare an, „Vine vacanța/ cu trenul din Franța“.

Doar că, în anul 1914, în ziua de 15 iunie¹ a mai venit și altceva: vestea că nu departe de România, undeva în imprevizibila zonă a Balcanilor, în orașul bosniac Sarajevo, fusese asasinat prințul moștenitor al Imperiului Austro-Ungar – adică prințul Franz Ferdinand (1863–1914), alături de soția sa, Sofia.

Precum ceilalți europeni, nici românii nu puteau bănui ce cataclism geopolitic avea să urmeze.

Astăzi, grație noilor tehnologii, orice veste din lume ajunge la noi în timp real. Dar, în vara anului 1914, vestea asasinării lui Franz Ferdinand a avut nevoie de zile bune pentru a ajunge la urechea tuturor românilor (și nu prin radio, fiindcă pentru majoritatea românilor radioul era un aparat necunoscut, cu atât mai mult cu cât un post național nici nu exista – până în anul 1928). Iar când vestea a ajuns, a ajuns prin zvonuri purtate din gură în gură și nu neapărat citită în ziare – pentru că doar patru din zece români știa să citească². Vă propun

¹ Pe stil vechi, după calendarul iulian, care era folosit atunci în România; în Europa Occidentală era ziua de 28 iunie, după calendarul gregorian – la care România a trecut în aprilie 1919.

² Într-o estimare istorică, știrea a avut nevoie de una-două zile pentru cititorii de ziare din orașele mari, în paralel cu două-patru zile pentru pătrunderea știrii în nivelul urban provincial și circa zece zile sau mai mult până la efectivă răspândire a știrii la nivel rural – de reținut că tinerii din mediul rural, care foarte probabil au aflat ultimii despre atentatul de la Sarajevo, urmau să ofere cel mai consistent contingent al armatei române din 1916.

să recapitulăm aici pe scurt cum arăta România în ajunul Marelui Război.

Cu o populație de circa 7 milioane și jumătate de locuitori, România era un stat mai mare decât Bulgaria, Serbia sau Grecia – fiecare dintre aceste state având plus/minus 3 milioane de suflete. Dar, totodată, România era mult mai mică decât Germania (care avea peste 60 de milioane) sau Franța (a cărei populație se apropia de 50 de milioane). Economic, se poate spune că România era un stat în curs de dezvoltare – chiar dacă diferența dintre lumea orașelor și cea a satelor era foarte mare, iar nivelul de trai din mijlocul Bucureștiului nu avea legătură cu viața țăranilor de la poalele Carpaților sau din Lunca Dunării. Este adevărat că în familiile românești se nașteau mulți copii, aproximativ 40 la mia de locuitori, dar tot adevărat este și că mortalitatea infantilă era la noi foarte mare – aproape unu din trei copii murea în primii ani după naștere. Din punct de vedere politic, România era o țară stabilă, cu două partide care își disputau puterea – Partidul Național Liberal și Partidul Conservator – și cu un Rege Carol I, care era arbitrul politicii interne și principalul (și ultimul) decident în politica externă.

Clădirea din chiar fața Palatului Regal din București, actuala Bibliotecă Centrală Universitară, a fost inaugurată chiar în anul 1914, ca sediu al Fundației Regale Carol I. Arhitectul fusese francezul Paul Gottereau, același care a mai proiectat și frumosul palat al CEC-ului de pe Calea Victoriei. Bucureștiul devenea într-adevăr Micul Paris, pentru că mulți arhitecți francezi erau chemați pentru a clădi palate pentru stat sau pentru familiile cu bani.

Chiar dacă România era un stat relativ mic ca teritoriu sau ca populație, moralul armatei țării era unul foarte bun. Armata României fusese organizată prin adaptarea modelelor

de artă marțială german și francez. Ofițerii români nu erau foarte mulți, dar erau bine pregătiți – cei mai mulți școliiți în Franța – și reprezentau o adevărată castă la nivelul societății, foarte respectată. Însă, din păcate, mulți dintre tinerii recruți aveau o educație foarte sumară (dacă aveau...), iar legăturile de camaraderie dintre ofițeri și soldați erau cvasi-inexistente.

Regele țării putea chema la arme, teoretic, mai bine de 600 000 de soldați. Spun teoretic, pentru că, din punct de vedere logistic, înzestrarea armatei la începutul anului 1914 era una modestă – cu atât mai mult cu cât nimeni nu bănuia atunci că războiul bate la ușă. De fapt, războiul părea în spate, în trecut, nu în viitor. Cu doar un an mai înainte, după cel de Al Doilea Război Balcanic (1913), în timpul guvernului conservator condus de Titu Maiorescu, România își mărise teritoriul prin alipirea unor județe din partea de sud a Dobrogei. Astfel, Regele Carol I, cel care dusese granițele României până la Marea Neagră în urma Războiului de Independență din 1877, mărise Dobrogea românească în dauna unei Bulgarii care nu avea să ne ierte acest fapt.

În ianuarie 1914, Partidul Conservator al lui Titu Maiorescu plecase de la putere, iar noul guvern era condus de liberalul Ion I.C. Brătianu, alintat Ionel. Primăvara aceluiași an a fost bună pentru agricultură, astfel încât în toamnă se aștepta o recoltă bogată, ceea ce teoretic ar fi condus la un preț mai mic al alimentelor de bază – condiție esențială pentru supraviețuirea multor familii din mediul rural, care aveau pământ puțin sau deloc.

Cum spuneam, copiii din școlile României așteptau, pe 15 iunie, vacanța de vară – și nimeni nu știa că odată cu vacanța va veni și cel mai mare război din istoria de până atunci a umanității.

În vara anului 1914, casele elitei bucureștene aveau lumina electrică aprinsă până la ore târzii din noapte – pentru că românii, la fel ca azi, se bucurau de viață. Dar cum ieșeau din București, mai toate satele României erau luminate de lămpi sau de opaițe: cum se spune, țăranii se culcau odată cu găinile și se trezeau odată cu cocoșii. Iar morala poveștii noastre este aceea că toți românii care au adormit liniștiți în seara de 15 iunie 1914 nu știau că a doua zi se vor trezi într-o lume care mergea spre război.

Țarul Rusiei Nicolae al II-lea vine la Constanța – iată și de ce (iunie 1914)

Dragi prieteni, de-a lungul ultimilor ani, în cărțile mele sau în unele interviuri, articole etc., am spus de mai multe ori că România este condamnată să fie o țară greu de ocolit – și la bine, și la rău. Datorită locului nostru pe hartă, România atrage inevitabil atenția atât prietenilor, cât și neprietenilor. Desigur, nu suntem singurii în această situație – de multe ori, centrul și estul Europei au fost un fel de „teren de vânătoare” pentru puterile europene ale momentului.

Iată-ne acum în vara anului 1914, când Țarul Nicolae al II-lea al Rusiei a venit în vizită la Constanța – ca prieten.

Vizita în România a familiei țarului din iunie 1914 nu a fost prima întâlnire dintre Nicolae al II-lea și Regele Carol I. Cei doi se cunoscuseră îndeaproape în vara anului 1898, când regele României și prințul moștenitor Ferdinand fuseseră invitați la reședința de vară a țarului de lângă Sankt Petersburg. Se împlineau atunci 20 de ani de când rușii și românii luptaseră împreună împotriva Imperiului Otoman.

Mai apoi, în decembrie 1912, Regele Carol a fost vizitat de Marele Duce Nicolae, unchiul după tată al Țarului Rusiei. Se împlineau atunci 35 de ani de la Războiul nostru de Independență, ocazie cu care regele României a primit titlul de feldmareșal al armatei ruse. Dincolo de acest titlu onorific, exista și un scop geopolitic: rușii încercau să îl convingă

pe Carol I ca România să intre în Primul Război Balcanic – ceea ce nu s-a întâmplat (în acel an).

Și astfel ajungem la vizita din ziua de 1 iunie (pe stil vechi) a anului 1914. Să reținem că, în acel moment, Primul Război Mondial nu începuse încă. Mai erau două săptămâni până la atentatul de la Sarajevo, dar evident că nimeni nu știa acest lucru. Țarul Rusiei, alături de familia sa, a ajuns la Constanța puțin după ora 10:00 a dimineții, la bordul unui iaht impunător, numit *Standard*, un vas vopsit în negru și cu înflorituri de aur. Primarul Constanței, Virgil P. Andronescu, i-a întâmpinat pe oaspeți cu pâine și sare, oferite pe o tavă și o solniță de aur, care au fost dăruite familiei țarului. Apoi, regele României, țarul Rusiei și toată suita au mers la Catedrala Ortodoxă din oraș, aproape de malul mării, unde s-a oficiat o slujbă.

Trebuie spus că Regele Carol I era foarte mândru de Constanța – oraș care devenise românesc, alături de provincia Dobrogea, după războiul de la 1877. Țarul Rusiei a văzut portul cel nou, a văzut silozuri și străzi noi, apoi avea să admire Cazinoul – care fusese inaugurat abia de câțiva ani. La mijlocul zilei, familiile conducătoare au luat prânzul pe pământ românesc, după care țarul a invitat gazdele la un ceai, la bordul iahtului imperial.

Partea a doua a vizitei a început la ora 18:00 a după-amiezii, atunci când Regele Carol I și Țarul Nicolae al II-lea, alături de suita lor, au urmărit o paradă militară, pe noul atunci bulevard al Cazinoului din Constanța. Apoi, la ora 20:00, a început dineul de gală, la care erau invitate zeci de personalități din elita Bucureștiului și a Constanței. Meniul a fost excelent, atmosfera a fost tonică, astfel încât spre ora 23:00 familia țarului a plecat voioasă spre iahtul său. Cheiurile Constanței erau pline de români care ovaționau. Sub lumina

reflectoarelor și a focurilor de artificii, vasul imperial a ridicat ancora și a plecat înapoi spre Rusia.

Rămâne, desigur, să înțelegem rosturile acestei vizite. Pe de o parte, țarul Rusiei dorea să-l sensibilizeze pe Carol în vederea unei viitoare alianțe. Dar se pare că mai era un motiv.

Un alt posibil motiv al vizitei țarului la Constanța avea legătură cu fiica sa cea mare, Olga, care urma să împlinească 19 ani. Iar Familia Regală a României avea și ea un prinț: tânărul Carol (adică viitorul Carol al II-lea al României), primul băiat al cuplului moștenitor Ferdinand și Maria. Românul Carol era cu doi ani mai mare decât rusoaica Olga. De ce nu, prin cei doi tineri, Rusia și România s-ar fi putut încuscri! Dar n-a fost să fie. Olga și Carol au fost puși de protocol unul lângă altul, dar scânteia nu s-a produs.

Vizita țarului la Constanța din iunie 1914 a decurs foarte bine, dar concluzia poveștii noastre este pe jumătate tristă. Dacă Olga s-ar fi căsătorit în acei ani cu prințul Carol, asta i-ar fi salvat viața. Cum se știe, cinci ani mai târziu, sărmana Olga a fost asasinată de bolșevicii lui Lenin, alături de toată familia țarului. Morala acestui eveniment este una pe care o știți: chiar și în familiile regale, deseori, dacă dragoste nu e, nimic nu e.

Nu putem evada din istoria noastră. Nici măcar după un secol. Pentru că Istoria ne cuprinde și încă se scrie, atât prin marile evenimente sociale și politice care ne jalonează prezentul, cât și prin gesturile mărunte ale fiecăruia dintre noi. Așa a fost și în urmă cu o sută de ani, când Primul Război Mondial și sfârșitul marilor imperii au creat contextul propice pentru înfăptuirea Unirii. Însă cei de atunci nu au pus capul pe pernă în România Mică pentru ca a doua zi să se trezească în România Mare. Țara s-a construit prin mari eforturi politice și diplomatice, uneori abil și cu pragmatism sau profitând de auspiciile favorabile ale Istoriei, alteori cu sânge. Cei care au făcut-o merită să rămână în memoria noastră mai mult decât ca niște nume de străzi, pentru că oameni ca Ion I.C. Brătianu, Henri Mathias Berthelot sau Iuliu Maniu au fost figuri hotărâtoare pentru timpul și lumea în care au trăit.

Despre destinele lor fascinante, precum și despre ale altor iluștri (ne)cunoscuți cărora le datorăm cine suntem astăzi aflați în acest al treilea volum dintr-o veritabilă halima autohtonă: o sută și una povești adevărate despre devenirea noastră, prin care autorul ne convinge că o țară, la fel ca Unirea, se construiește zi de zi.